

Hoe mensen zich thuis voelen in de stad dankzij landschapsontworp

Vanuit menselijk perspectief, met oog voor een duurzame toekomst

Met OD205 willen we ervoor zorgen dat mensen zich thuis voelen in de wereld van morgen. Dit doen we vanuit een menselijk perspectief en met oog voor een duurzame toekomst. Dit artikel maakt duidelijk hoe landschapsontworp eraan kan bijdragen dat mensen zich thuis voelen – in de stad, in een buitenwijk of in een landelijke omgeving. Twee thema's staan hierbij centraal: natuurbeleving en de relatie tussen natuur en gezondheid.

Auteur: Marjan Ketner, landschapsontworper/
projectleider OD205 en Feline Verbrugge,
landschapsontworper OD205

Natuurbeleving

Eén manier waarop wij als ontwerpers en beheerders ervoor kunnen zorgen dat mensen zich gelukkig voelen, is door het creëren van voldoende gelegenheden voor natuurbeleving. Uit verschillende studies komt naar voren dat mensen graag in een groene omgeving vertoeven. Ook in de stedelijke context krijgen plekken met natuurlijke elementen, zoals bomen en water, meer waardering dan locaties zonder deze kenmerken. Van deze aangeboren voorliefde van mensen voor de natuur is vooral sprake bij bepaalde natuurlijke vormen en omgevingen die lijken op savanne-achtige en parkachtige landschappen. De omgevingspsychologie verklaart deze voorkeur vanuit de theorie dat in dit soort omgevingen van oudsher een hogere overlevingskans was, door aanwezige mogelijkheden om te schuilen of juist om te verkennen. Landschapsontworpers maken gebruik van deze voorkeur, bijvoorbeeld door te variëren in de openheid en beslotenheid, door zichtlijnen te introduceren en beschutte plekken te creëren. Dit kan door het versprei-

den dan wel clusteren van bomen, met de inzet van opgaand groen als struiken en vaste planten of juist door het aanbrengen van een strak gazon. Een voorbeeld van een 'savannelandschap' is de Engelse landschapsstijl waar veel parken op zijn geïnspireerd.

Hoewel er in de stedelijke omgeving minder mogelijkheden zijn voor contact met de natuur, is hier wel veel maatschappelijke aandacht voor. Steeds meer mensen wonen in de stad. Tijdens de lockdown dit jaar beseften we allemaal hoe belangrijk prettige, groene verblijfsplekken dicht bij huis zijn. Als ontwerpers en groenbeheerders is het bij uitstek onze taak om te zorgen voor voldoende bruikbare groene plekken en zo de mogelijkheden voor natuurbeleving in de stad te vergroten. Dit geldt voor nieuwbouwprojecten, maar ook voor verdichtingsopgaves en herinrichtingen van de openbare ruimte. Hierbij is het van belang om zorgvuldig om te gaan met wat er al is; zeker in de stad worden bomen en groen maar al te vaak als inwisselbaar gezien.

Projectvoorbeeld

Ook in de projecten van OD205 is het onderscheid tussen verschillende typen groen zichtbaar. Zo is bij het nieuwbouwproject de Volgerlanden in Hendrik-Ido-Ambacht een natuurlijk gebied gemaakt, 't Landje. Hierbij hebben we de ruigte die in de loop der jaren was ontstaan in dit oorspronkelijke tuindersgebied zoveel mogelijk in tact gelaten. Met subtiele landschappelijke ingrepen, zoals watergangen, bruggetjes, enkele bomenrijen en gemaaide paden, hebben we de beleving van het bestaande landschap versterkt. Er is een aantrekkelijk gebied ontstaan dat het dorp en de nieuwe wijk met elkaar verbindt, waar de mensen kunnen wandelen en het natuurlijke landschap kunnen ervaren.

Er is een aantrekkelijk gebied ontstaan dat het dorp en de nieuwe wijk met elkaar verbindt

Naast het streven naar zoveel mogelijk groen in de stad is het belangrijk om te zorgen voor verschillende vormen van groen. Uit studies blijkt namelijk dat mensen verschillende voorkeuren hebben voor typen groen. Zo geven sommige mensen de voorkeur aan ruige natuur, terwijl anderen juist meer van verzorgde natuur houden. Omgevingspsycholoog Agnes van den Berg geeft in haar studie aan dat dit mede afhangt van de sociaal-culturele achtergrond van mensen en de behoefte aan structuur die per persoon verschilt.

Ook dit gegeven biedt aanknopingspunten voor ontwerpers en beheerders. Zo kunnen we enerzijds de natuur op bepaalde plaatsen bewust zijn gang laten gaan, en anderzijds zor-

Sfeerbeeld Landje en dorpsweide

gen voor esthetisch vormgegeven plekken en parken. Zo is er voor ieder wat wils.

Natuur en gezondheid

Een tweede manier waarop landschapsontwerp kan bijdragen aan het zich thuis voelen en het welbevinden van mensen in de stad, komt voort uit de relatie tussen natuur en gezondheid. Groen in een buurt is namelijk van invloed op hoe gezond mensen zijn of zich voelen. Het Vitamine G-onderzoek (Alterra, 2009) laat zien dat zowel de kwantiteit als de kwaliteit van groen in stad de gezondheidsperceptie beïnvloedt. Meer sociale cohesie tussen bewoners rondom groene buurtplekken en meer beweging worden hierbij aangedragen als mogelijke verklaringen voor de gezondheidseffecten van

groen voor stadsbewoners.

Daarnaast wordt stress verminderd door het zicht op en het beleven van groen. Dit is mede te verklaren door de genoemde voorliefde van mensen voor de natuur. Groen kan zo een rol spelen in het voorkomen van ziektes, maar ook in het herstellen en bijkomen ervan. Dit is terug te zien in de toenemende aandacht voor groen in verzorgende omgevingen, zoals bij ziekenhuizen.

Een onderzoek uit 1989 door Kaplan en Kaplan laat zien dat er vier factoren zijn die bijdragen aan stress vermindering door de aanwezigheid van groen. Ten eerste moet de plek fascineren en de aandacht trekken en vasthouden, bijvoorbeeld door de aanwezigheid van kleur-

Projectvoorbeeld

Voor een gezonde stad is het belangrijk dat er naast grote parken ook voldoende groene plekken en groene routes zijn op buurt- en wijkniveau. In onze projecten zijn we altijd op zoek naar mogelijkheden om plekken en routes te maken die uitnodigen tot spelen, sporten, bewegen en ontmoeten. Zo hebben we in Rozenburg in opdracht van de gemeente een ontwerp gemaakt voor de herinrichting van veertien speelplekken in de Vogelbuurt. Door meer variatie aan te brengen, worden kinderen en ouders uitgenodigd om zich meer door de wijk te bewegen.

Ook het project de Waanzinnige Waldecktuin (Marjan Ketner, Speelwijk 2017) is hier een goed voorbeeld van. In de Waldecktuin verbindt een recreatieve wandelroute de verschillende onderdelen van het buurtpark. Het paadje komt langs de buurtmoestuin, een waterkant en het voetbalveld. Onderweg nodigen bankjes en speel-aanleidingen uit tot ontmoeten en bewegen, zoals de grote maaskeien, bokspringpaaltjes en een jeu-de-boulesbaan. Langs de hoofdroute door het park is een zitrand geplaatst, die ook als bootcampelement gebruikt kan worden.

Bootcampelement met rvs beugels in betonnen banken

Uit verschillende studies blijkt dat mensen graag in een groene omgeving vertoeven

rijke bloemen of het fluiten van een vogel. Ten tweede moeten mensen er echt even kunnen wegdromen, zodat ze hun dagelijkse verplichtingen tijdelijk vergeten. Ten derde moeten alle losse onderdelen in de omgeving als een samenhangend en harmonieus geheel bij elkaar passen. En tot slot moeten de bezoeker en de plek bij elkaar passen. Dat betekent dat de omgeving. Met het ontwerpen en beheren van groene plekken die dichtbij, toegankelijk, veilig en uitnodigend zijn kunnen zoveel mogelijk mensen, dus ook kwetsbare groepen, de natuur beleven.

Conclusies

Als ontwerpers en groenbeheerder kunnen we eraan bijdragen dat mensen zich gelukkiger en gezonder voelen in steden, in buitenwijken en in een landelijke omgeving, door het ont-

werpen en beheren van groene plekken die dichtbij, toegankelijk, veilig en uitnodigend zijn. Zo kunnen zoveel mogelijk mensen, dus ook kwetsbare groepen, de natuur beleven. Door daarnaast veel variatie in typen groen aan te brengen, zorgen we ervoor dat iedereen een plek kan vinden waar hij of zij zich thuis voelt. Uiteindelijk ontstaat zo een mozaïek van groene plekken die van de stad één groot levendig landschap maken.

